

ներ, հոչակաւոր հնախօսը, որ իւր հմտութեամբ փրկեք ու պահպանեք էր աշխարհիս՝ ամենակարեւոր էջ մը եզրիպտական ութնասներորդ հարստութեան, և աւելի ճշտի՝ Հոամսէս Մայամունդի շրջանի պատմութիւնը:

Շատ չուշացաւ սակայն խեղկատակութիւնն ալ մէջտեղ ելլելու և Հոամսէս Մայամունդի արձանագրութեան վրայ ալ խօսող շմեաց:

Ալ ուրիշ աւելցնելէ չունիմ, որովհետեւ ժամանակս քիչ է և տեղւոյ անձկութիւնը, մշտնջենաւոր բռնաւորը, կ'արգելու դեռ երկարել այս զուարճալի շաւրադատութիւնը: Եթէ կ'ախորժեք, տարօրինակ անուանեցէք զիս, չեմ նեղուիր. — յաճախ այնքան ճշմարտութիւն կայ տեսակ մը տարօրինակութեանց մէջ. — սակայն եթէ այսպէս կը խարուին զրական ուսմանց պարագայները, մտածեցէք թէ ինչ պիտի ըլլայ եթէ գիտութեան խառնուի գեղարուեստի անբաժանելի քնարերգութիւնը, որ հմտութեան համար ամենէն աւելի վտանգաւոր պարագայներէն մին է:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

ԳԱՂՂԻԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻԱՆ ՕԱՄԱՆԱԿ

Ճշմարիտ, վաւերական պատմութիւն մ'է և ոչ թէ երեակայեալ առասպելաբանութիւն: Վեր. Ռիքառ քահանայն յեղափոխութեան փոթորկին կը բռնուի մինչդեռ Ալիքսանդր թեմին մէջ Bastides-Jourdans ի ժողովրդապետի փոխանորդութիւնը կ'ընէր. ինչպէս արժանաւոր բարի քահանայի մը վայել էր, նա կը մերժէ ուրացութեան երդումն ընել ինչպէս կը պահանջէին Գաղղիոյ քահանաներէն, և կը համոզէ իր մայրը, որ աւելի հաւանութիւն մարտիրոս որդի մը պիտի ունենայ, բայց ոչ երբէք ուրացեալ որդի մը:

Ժամանակներու տխուր պարագաներէն ստիպուելով փախչիլ և պահուիլ, 1793ին կը թողու իրեն ժողովրդապետութիւնը և կերպով մը կը յարմարցնէ բնակութիւն գտնելի Fuveau (Bouches-du-Rhône) գիւղացի բարեպաշտ ընտանիքի մը քով: Հանելով իր եկեղեցական պարեգօտը, զիւղացոյ մը հազուատով կը ներկայանայ անոնց, և զիւրաւ ներս կ'ընդունուի, որովհետեւ ճիշդ պէտք ունէին մարդու մը որ արջառներու պահպանութիւն ընէ:

Բարեբաղդութիւն մ'եղաւ իրեն համար, որ իրմէ ուրիշ տեղեկութիւններ չուզեցին՝ բայց ի անունէն: Յայտնեց որ անունն է Յովհաննէս:

Յովհաննէս՝ ընտանեաց ամենուն հաճելի դարձաւ. դաշտային աշխատութիւններէ շատ բան չէր հասկնար, բայց սորվելու բարի կամքը և իր պարտքին հաւատարմութիւնը՝ զինքը արժանի կ'ընեն համակրանքի և յարգութեան. բուն օրինակելի պահապան մ'է:

Տան տիրուհին այնքան գոհ է իրմէ, որ արդէն կը սկսի մտածել իրեն հարսնութեան տալ իւր անդրանիկ դուստրը: Այս նկատմամբ կը խօսի նաև իր էրկան և Յովհաննէսին: Սակայն Յովհաննէս միշտ փախստական պատասխաններ կու տայ, որոնցմէ չհասկցուի ոչ այդն և ոչ ալ մերժումը: Այսպէս երկու կողմէն ալ կ'ապրին յուսով և ազատաբար:

Օր մը ամենայն մտերմական վատահոլութեամբ խօսելով իրեն հետ, կը պատմեն որ ստոյգ իմացք եմ թէ ուղղափառ քահանայ մը հոն շրջակայից մէջ պահուրտած կ'ապրի և Ս. Պատարագը կը մատուցանէ ամէն Կիրակի, առաւօտուն շատ կանուխ, անտառին մէջ բոլորովին ծածկուած տնակի մը մէջ. կ'առաջարկեն որ ամէնքը միասին հոն երթան Դեկտ. 25ի ծննդեան կէս գիշերուան Պատարագին: Այս ամէնը ամենախիստ գաղտնեօք պէտք է պահուի և Յովհաննէս խօսք կու տայ որ ինքն ալ ներկայ պիտի գտնուի:

Մարտափի օրերուն մէջ ենք, գաղղիական յեղափոխութեան ամենասաստիկ զայ-

րացած ժամանակ: Ուղղափառ եկեղեցիները կողոպտուած են, ամայացած՝ թողուած, եթէ ոչ բողոքովին կործանուած կամ սատանայական ժողովներով պղծուած ալ չեն: Քահանայք բոլոր հալածուած կամ խողովողուած, և բոլոր համեստ մարդիկ կառափնատի մատնուած:

Դիւնդեան խթման օրը, Բրովանսի մէջ սովորութեան համեմատ՝ համեստ ընթերցանին կատարելէ վերջ, բարեպաշտ ընտանիքը կ'ուղևորէ դէպ ի հեռուոր առժամանակեայ եկեղեցին: Խոր գիշեր է և սաստիկ մութ: ամէնքն ալ տխուր են և սրտեղին կտորած՝ մտածելով որ Յովհաննէս իրենց հետ չկայ: Ի զուր փնտած են զինքը և կանչած, սպասած են իրեն, բայց անօգուտ: Ժամանակը մօտ է. կը մեկնին, զանազան մեկնութիւններ փնտռելով, բացի ճշմարտութիւնը հասկնալէ: Կը հասնին. պայմանադրեալ հարուածները կը զարնեն և դուռը կը բացուի իրենց առջև: Առաջուց հասնողներէն կը լսեն որ քահանայն արդէն ժամէ մ'ի վեր հոն է և խոստովանանքները մտիկ կ'ընէ անոնց որ կ'ուզեն Ս. Հաղորդութիւնն ընդունիլ: Ընտանեաց մայրն ալ կը պատրաստուի Ս. Հաղորդութեան. սակայն միտքը միշտ յուզուած է թէ ինչո՞ւ Յովհաննէս իր խոստումը չկատարեց:

Խոստովանած միջոց՝ այնպէս կը թուի իրեն որ անոր ձայնը կը լսէ, բայց այս մտածութիւնները կը մերժէ իրմէ իրրեւ սատանային կողմէ դրկուած մտքի ցրումներ:

Կէս գիշերին պատարագը կը սկսի խորանին առջև. և առանց բացառութեան ամենուն աչքերը սեեռած են քահանային վրայ:

Տեղւոյն նուիրականութիւնը, վայրկեանին սրտալուրջ ազդեցութիւնը թոյլ չեն տար ներկաներուն որ քահանային անձին կամ իրեն պարագայից նկատմամբ աւելի տեղեկութիւն մ'առնուն: Սակայն ամէնէն աւելի այս բարեպաշտ ընտանիքի ամէինք հետաքրքրուած էին միջնաւորներէն ստուգագոյն տեղեկութիւն մ'առնելու անոր նը-

կատմամբ, զոր առանց գիտնալու իրենց քով հիւրընկալած էին երկար ամիսներէ ի վեր:

Խորանին դիմաց ճիշտ բուն Յովհաննէսը կ'երևէր, տարբեր զգեստներով: Բայց Յովհաննէսը... ո՞ր կրնար ըլլալ Յովհաննէս այս ժամուս: Կը մտածէին իրեն բարի տէրերը որոնք չէին գիտեր թէ ինչպէս հաւատան իրենց աչքերուն որ զինքը կը ցուցնէին իրենց խորանին առջև քահանայական զգեստներով:

Աւետարանէն վերջ պատարագիչ քահանայն կը դառնայ և ներկայ հաւատացելոց կ'ուղէ համառօտ, բայց ազդու և սրտագրաւ քորոզ մը: Իրեն տէրերը բան չեն հնասկնար. աչքերին սեեռած են քահանայն դիտելու, քննելու զայն գլխէն մինչև ոտքերը, իրեն շարժումները, իրեն ձայնը... և այս անգամ ապահով են որ սխալած չեն. հոն ինքն Յովհաննէսն է...

Իրենց բարեմիտ արջառներու պահապանը ուղղափառ քահանայ մ'է, յեղափոխութեան փոթորիկէն պատսպարուած:

Պատարագը լմնալուն պէս կը մօտենան իրեն, և լալով ներժում կը խնդրեն որ իրեն պատշաճ յարգանքը չէին մատուցած. և կը խոստանան որ անկէ վերջ...

Սակայն բարի քահանայն շնորհակալ կ'ըլլայ անոնց իրեն մատուցած ասպնջականութեան համար՝ մինչև այն ժամանակ. որով իրեն կարելի եղաւ իր քահանայական աստիճանին պաշտամունքը կատարել և հարիւր անգամ օգտակար ըլլալ հաւատացելոց՝ ծածկապէս, և ամէն տօներու օրեր Ս. Պատարագը մատուցանելու: Կը յայտնէ որ այսուհետև, իրենց ճանչնալով իր քահանայական աստիճանը, իրենց յարգալից վարմունքը պատճառ պիտի ըլլար նոյն իսկ ակամայ՝ որ ինքը մատնուի, և հետևաբար ամէնքն ալ մեծ վտանգի պիտի ենթարկուէին:

Ուստի վեր. Ռեքառ քահանայն ծածուկ կը փախչի յիտալիա և յետոյ կը վերադառնայ Գաղղիա՝ իր հայրենիքը՝ յեղափոխութիւնը վերջնալուն պէս և կը մեռնի իրրեւ ժողովրդապետ Curcunonի: